

ศักยภาพและปัญหาการท่องเที่ยวของจังหวัดกาญจนบุรีในฐานะเมืองชายแดน

POTENTIALS AND ISSUES OF KANCHANABURI TOURISM

IN CASE OF BORDER TOWN

รัฐทิติยา หิรัญยหาด

RATTITAYA HIRUNYAHARD

กนกกานต์ แก้วนุช

KANOKKARN KAEWNUCH

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

NATIONAL INSTITUTE OF DEVELOPMENT ADMINISTRATION

กรุงเทพมหานคร

BANGKOK

รับบทความต้นฉบับ : 19 พฤศจิกายน 2561

ตอบรับการตีพิมพ์บทความ : 28 กุมภาพันธ์ 2562

บทคัดย่อ

งานวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพและปัญหาการท่องเที่ยวของจังหวัดกาญจนบุรีในฐานะเมืองชายแดน เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งประกอบด้วย 1) กระบวนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ ตำรา รายงาน แนวความคิด และบทความจากวารสารต่าง ๆ ข้อมูลจังหวัดกาญจนบุรี ที่เผยแพร่ระหว่างปี 2550-2559 จำนวน 124 เรื่อง และ 2) การจัดการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัดกาญจนบุรี มี 4 กลุ่มประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิภาครัฐ ผู้ทรงคุณวุฒิภาคการศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิภาคประชาสังคม และผู้ทรงคุณวุฒิภาคเอกชน กลุ่มละ 5 คน รวม 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยประกอบด้วยแบบบันทึกคุณลักษณะงานวิจัย และแบบสนทนากลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวอยู่ในระดับสูง มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ มีวิถีชีวิตของชนเผ่าที่หลากหลาย โดยเฉพาะบริเวณแนวชายแดน การเปิดด่านชายแดนถาวรบ้านพุน้ำร้อน และการประกาศเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน ความร่วมมือกันการเมืองระหว่างรัฐบาลไทยและรัฐบาลแห่งสหภาพพม่า เป็นองค์ประกอบสนับสนุนให้จังหวัดกาญจนบุรีมีโอกาสพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวชายแดน 2) การวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดน ยังไม่ได้ถูกบรรจุในแผนพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน มีแหล่งมลพิษของชุมชนที่เกิดจากการท่องเที่ยว มีปัจจัยภายนอกที่อยู่นอกเหนือการควบคุม ได้แก่ เสถียรภาพทางการเมืองภายในของประเทศเพื่อนบ้าน พื้นที่ชายแดนบางส่วนที่มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดกาญจนบุรี อยู่ในความดูแลของชนกลุ่มน้อย ซึ่งมีบทบาทอย่างมากต่อการค้าและการท่องเที่ยวชายแดนอีกทั้งจังหวัดกาญจนบุรี ตั้งอยู่ในพื้นที่เสี่ยงภัยแผ่นดินไหวเนื่องจากมีรอยเลื่อนศรีสวัสดิ์และรอยเลื่อนเจดีย์สามองค์ ผลการวิจัยได้ข้อมูลศักยภาพและปัญหาการท่องเที่ยวของจังหวัดกาญจนบุรีในฐานะเมืองชายแดน ข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลที่สำคัญในการประกอบการตัดสินใจที่นำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดกาญจนบุรีในอนาคต

คำสำคัญ : ศักยภาพ, ปัญหาการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวชายแดน

ABSTRACT

This research aimed to study the potentials and issues in Kanchanaburi tourism as a border city and it was a qualitative research consists of 1) the studied process and analysis of information from documents, books, textbooks, reports, concepts, and 124 articles about Kanchanaburi from 2007 to 2016, and 2) the focus group discussion from 20 experts who worked in 4 different sectors as government, academic, civil society, and private sector. The instruments were recording form and group discussion form that were analyzed by content analysis. The results found that 1) there was high level potential tourism from several natural resources, historical resources, and various tribes especially at border area. There were the permanent point at Bann Phunamron and Border Special Economic Zones. The relationship between Thai - Myanmar that was the component for supporting border tourism development, and 2) the border tourism development planning that was not enclosed in Border Special Economic Zones Plan. There was overlap in communities because of tourism. The issues did not support the tourism that was cause of deterioration. There was an external factor that was political stability problem from the neighbor country. The minority in Myanmar that had influenced to the border commercial and tourism. Kanchanaburi located along the Srisawat and Three Pagodas Fault Zone. This research was from the potentials and issues in Kanchanaburi as border city that was important to decide the policy recommendation for supporting the development of tourism at Kanchanaburi in the future.

Keywords : Potential, Tourism issues, Border tourism

บทนำ

ภายใต้ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง (Ayeyawady-Chao Phraya-Mekong Economic Cooperation : ACMECS) เชื่อมโยงระเบียงเศรษฐกิจตามกรอบความร่วมมือในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง (Greater Mekong Sub-region Economic Cooperation : GMS) ตอนใต้ ตามเส้นทางทวาย-กาญจนบุรี-กรุงเทพฯ-พนมเปญ-ไฮจิมนต์ และขบข่ายความริเริ่มแห่งอ่าวเบงกอลสำหรับความร่วมมือหลากหลายสาขาทางวิชาการและเศรษฐกิจ (Bay of Bengal Initiative for Multi-Sectoral Technical and Economic Cooperation: BIMSTEC) ทั้งหมดเป็นโครงการความร่วมมือทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค ที่จะอำนวยความสะดวกต่อการทำการค้า การลงทุน การเดินทางระหว่างประเทศ รวมถึงอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยวที่มีการระบุความร่วมมืออย่างชัดเจน (International Institute for Trade and Development, 2015, p. 69)

ดังนั้นหากเกิดการเชื่อมโยงระหว่างเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนกาญจนบุรีกับท่าเรือน้ำลึกและนิคมอุตสาหกรรมทวาย จังหวัดกาญจนบุรีจะมีศักยภาพสูงและมีขีดความสามารถในการเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนและศูนย์กลางทางเศรษฐกิจภาคตะวันตกในด้านการค้าและการลงทุนชายแดน เป็นพื้นที่เศรษฐกิจหลักที่จะกระตุ้นการพัฒนาอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และการท่องเที่ยวของภาคตะวันตกที่จะเป็นก้าวแรกในการเป็นประตูและจุดเชื่อมโยงตามแนวระเบียงเศรษฐกิจที่สำคัญ (International Institute for Trade and Development, 2015, pp. 123-124)

รวมถึงรัฐบาลมีนโยบายลงทุนก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเพิ่ม เพื่อสนับสนุนการลงทุนของภาคเอกชน และการลงทุนของรัฐบาลในการสร้างเส้นทางการคมนาคมขนส่งทางบก ทั้งทางรถยนต์และทางรถไฟรางคู่ เพื่อเชื่อมต่อและรองรับการขนส่งทางเรือระหว่างทะเลฝั่งตะวันตกกับทะเลฝั่งตะวันออก เพื่อให้สอดคล้องกับระบบ ASEAN Single Window ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (International Institute for Trade and Development, 2015, p. 69) ทำให้ในอนาคตการเดินทางเข้ามายังจังหวัดกาญจนบุรีจะมีความสะดวกและรวดเร็วมากขึ้น

จึงมีความเป็นไปได้ที่อุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยวของจังหวัดกาญจนบุรีจะขยายตัวและเติบโตแบบก้าวกระโดด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเดินทางท่องเที่ยวในรูปแบบของการเดินทางข้ามพรมแดน เนื่องจากเป็นจังหวัดชายแดนที่อยู่ใกล้กรุงเทพฯที่สุด มีช่องทางผ่านเข้า-ออก ตามแนวชายแดนซึ่งเป็นแผ่นดินติดต่อกับเมียนมาร์ รวม 43 ช่องทาง มีจุดผ่านด่านชายแดนถาวรที่บ้านพุน้ำร้อน และมีจุดผ่อนปรนทางการค้าและการท่องเที่ยว คือ ด่านพระเจดีย์สามองค์ ทั้งนี้จากสถิติของผู้เดินทางข้ามพรมแดนระหว่างประเทศไทยและประเทศเมียนมาร์บริเวณจุดผ่านแดนบ้านพุน้ำร้อน นับตั้งแต่รัฐบาลไทยประกาศเปิดเป็นจุดผ่านแดนถาวรในเดือนพฤษภาคม ปี พ.ศ. 2555 (Ministry of the Interior, 2013, p. 9) โดยพบว่า ในปีแรกของการเปิดจุดผ่านแดนยังไม่มีผู้เดินทางข้ามพรมแดน ต่อมาในปี 2556 มีจำนวนผู้เดินทางข้ามพรมแดน 7,643 คน ต่อมาในปี 2557 มีจำนวนผู้เดินทางข้ามพรมแดน 22,537 คน และในปี 2558 มีจำนวนผู้เดินทางข้ามพรมแดน 41,721 คน (Immigration Bureau, 2017, online) แต่จากการศึกษาประเด็นของแผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของจังหวัดกาญจนบุรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งแผนแม่บทการท่องเที่ยวของจังหวัดกาญจนบุรี (พ.ศ. 2554-2558) และแผนพัฒนาจังหวัดกาญจนบุรี 4 ปี (พ.ศ. 2558-2561) พบปัญหาว่า จังหวัดกาญจนบุรียังขาดความชัดเจนในประเด็นการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนที่มีแนวโน้มขยายตัวในอนาคต (Office of Kanchanaburi Governor, 2017, pp.33-34) อาจส่งผลให้จังหวัดกาญจนบุรีกลายเป็นเพียงประตูการค้าและเมืองผ่านทางการท่องเที่ยวสู่เมียนมาร์เป็นเพียงศูนย์กลางที่เชื่อมโยงเครือข่ายการคมนาคมขนส่งและการท่องเที่ยวของกลุ่มประเทศในอนุภูมิภาคและภูมิภาค และเป็นเพียงเส้นทางเชื่อมต่อกับมหาสมุทรอินเดียและมหาสมุทรแปซิฟิกเข้าด้วยกัน ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการความสัมพันธ์ชายแดน

ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทำการศึกษาศักยภาพและปัญหาการท่องเที่ยวของจังหวัดกาญจนบุรีในฐานะเมืองชายแดน โดยผลการศึกษาวิจัยที่ได้สามารถนำมาเป็นข้อมูลอ้างอิงที่สำคัญสำหรับภาครัฐภาคอุตสาหกรรม สามารถนำไปใช้ในการประกอบการตัดสินใจในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดกาญจนบุรีเพื่อมิให้เป็นแค่เพียงประตูการค้าและเมืองผ่านทางการท่องเที่ยวที่มุ่งสู่สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของจังหวัดกาญจนบุรีในฐานะเมืองชายแดน
2. เพื่อศึกษาปัญหาทางการท่องเที่ยวของจังหวัดกาญจนบุรีในฐานะเมืองชายแดน

ประโยชน์การวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงศักยภาพและปัญหาทางการท่องเที่ยวของจังหวัดกาญจนบุรีในฐานะเมืองชายแดน
2. หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดกาญจนบุรีสามารถนำผลการวิจัยไปแก้ไขปรับปรุงศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวชายแดนจังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัดกาญจนบุรีสามารถนำผลการวิจัยไปบูรณาการกับการจัดทำแผนยุทธศาสตร์จังหวัดเพื่อเตรียมความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยวชายแดนได้อย่างเป็นรูปธรรม

3. ผู้ประกอบการสามารถนำผลการวิจัยไปประกอบการพิจารณาเพื่อการลงทุนประกอบธุรกิจและจัดรายการนำเที่ยว เส้นทางท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยว ในรูปแบบการท่องเที่ยวชายแดนให้กับนักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม

4. สถาบันการศึกษาสามารถนำผลการวิจัยไปบูรณาการกับการจัดทำหลักสูตรทางการท่องเที่ยวทั้งหลักสูตรระยะสั้นและระยะยาวที่สอดคล้องกับความต้องการของจังหวัดและนักท่องเที่ยว และพัฒนาต่อยอดงาน สร้างองค์ความรู้ใหม่ และนำไปบูรณาการกับการบริการวิชาการ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับคนในท้องถิ่น

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาศักยภาพและปัญหาการท่องเที่ยวของจังหวัดกาญจนบุรีในฐานะเมืองชายแดนผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ได้กำหนดพื้นที่ศึกษาบริเวณอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี
2. ขอบเขตด้านเนื้อหาศึกษาศักยภาพและปัญหาการท่องเที่ยวของจังหวัดกาญจนบุรีในฐานะเมืองชายแดน
3. ขอบเขตด้านเวลา กำหนดระยะเวลาในการทำวิจัยครั้งนี้ เป็นระยะเวลารวมทั้งสิ้น 12 เดือน

วิธีดำเนินการวิจัย

เนื่องจากงานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เพื่อการได้มาของข้อมูลเชิงลึก ซึ่งครอบคลุมและอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยคำนึงถึงวัตถุประสงค์ในการวิจัยเป็นหลักมีรายละเอียดดังนี้

1. ดำเนินการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Documentary research) ได้แก่ หนังสือ ตำรา รายงาน แนวความคิด และบทความจากวารสารต่าง ๆ ที่ระบุหลักการ แนวคิดและทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบและศักยภาพทางการท่องเที่ยว แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะเมืองชายแดนและการท่องเที่ยวชายแดน ข้อมูลจังหวัดกาญจนบุรี ที่เผยแพร่ระหว่างปี 2550-2559 จำนวน 124 เรื่อง ด้วยการสืบค้นข้อมูลและทำการรวบรวมข้อมูลจากฐานข้อมูลออนไลน์ของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ และฐานข้อมูล ThaiLis หนังสือ ตำรา รายงาน แนวความคิด และบทความจากวารสารต่าง ๆ จากนั้นทำการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological analysis) ให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้แบบจำแนกสารระบบ (Taxonomy form) เป็นเครื่องมือเพื่อมุ่งแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคำและคำหลักในภาพรวมของศักยภาพและปัญหาการท่องเที่ยวของจังหวัดกาญจนบุรีในฐานะเมืองชายแดน และลงสมุดรหัส (Code book)

2. ดำเนินการจัดสนทนากลุ่ม โดยใช้แบบการสนทนากลุ่ม (Focus group guideline) ผู้วิจัยกำหนดประเด็นคำถามซึ่งสังเคราะห์จากกรณีวิเคราะห์ระบบ (Taxonomy analysis) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพูดคุย แลกเปลี่ยนมุมมองและทัศนคติเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยว ปัญหาการท่องเที่ยว และทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดกาญจนบุรีในฐานะเมืองชายแดน ทั้งนี้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ราย ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content validity) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยกับผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ให้ข้อมูลหลักจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัดกาญจนบุรี โดยมีเกณฑ์การเลือกผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มต้องเป็นผู้รู้และรู้จริงในสิ่งที่ผู้วิจัยต้องการทราบตามประเด็นศักยภาพและปัญหาการท่องเที่ยวของจังหวัดกาญจนบุรีในฐานะเมืองชายแดนและสมัครใจในการให้ข้อมูล จำนวน 4 กลุ่ม ๆ ละ 5 คน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิภาครัฐ ผู้ทรงคุณวุฒิภาคการศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิภาคประชาสังคม และผู้ทรงคุณวุฒิภาคเอกชน รวม 20 คน โดยผู้วิจัยติดต่อประสานงานผู้ทรงคุณวุฒิที่ผ่านเกณฑ์การเลือกทั้ง 20 คน เพื่อขออนุญาตเข้าพบเพื่อเรียนเชิญเข้าร่วม

การสนทนากลุ่ม โดยผู้วิจัยได้เสนอวันสนทนากลุ่มให้แก่ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้กำหนดวันและเวลาในการสนทนากลุ่ม พร้อมกันนี้ผู้วิจัยได้นำส่งเอกสารที่ใช้ในการประกอบการสนทนาให้แก่ผู้ทรงคุณวุฒิด้วยตนเอง ดำเนินการจัดสนทนากลุ่ม ในวันพุธที่ 25 เมษายน 2561 เวลา 10.00 น. ณ ห้องประชุมสถาบันศรีทธาภิภูมิ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการสนทนากลุ่มชี้แจงวัตถุประสงค์ของการจัดสนทนากลุ่มในครั้งนี้ให้ที่ประชุมได้รับทราบ แล้วนำเสนอรายละเอียดความเป็นมาของการวิจัย ขออนุญาตผู้ทรงคุณวุฒิบันทึกเสียงและบันทึกภาพ จัดบันทึก ต่อที่ประชุม จากนั้นได้ดำเนินการอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันตามประเด็นศักยภาพและปัญหาการท่องเที่ยว ของจังหวัดกาญจนบุรีในฐานะเมืองชายแดน หลังจากการดำเนินการอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันตามประเด็น ศักยภาพและปัญหาการท่องเที่ยวของจังหวัดกาญจนบุรีในฐานะเมืองชายแดน เสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้สรุป สารสำคัญที่เชื่อมโยงและเกี่ยวข้องกัน จากการอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ให้กับผู้ทรงคุณวุฒิได้รับทราบ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) คือการวิเคราะห์จากข้อมูลทั้งหมด ที่ได้รับแล้วคัดแยกข้อมูลออกมาให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และจัดระเบียบข้อมูล (Data reduction) โดยกำหนดรหัส เพื่อดำเนินการลดทอนข้อมูลให้มีขนาดที่กระชับและเหลือเฉพาะส่วนที่สามารถนำมาวิเคราะห์ได้ จากนั้นแสดงข้อมูล (Data display) โดยนำข้อมูลที่ได้รับการกำหนดรหัสมารวมกัน (Reassembling data) เพื่อให้ได้กลุ่มข้อมูล (Clustering) ที่มีความเชื่อมโยงและเกี่ยวข้องกันตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและกรอบ แนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์ (Miles et al., 2014, pp. 122-159) การตรวจสอบข้อมูลภายในใช้วิธีการพิจารณา สรุปตีความจากปรากฏการณ์ที่มองเห็น (Holistic and multi fact approach) สภาพแวดล้อมและบริบทสังคม (Natural or field setting) และนำมาจำแนกข้อมูลตามปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) ทำการวิเคราะห์ เป็นลักษณะพรรณนาเป็นเรื่องราว (Narrative research) รวมทั้งมีการตรวจสอบข้อมูลจากภายนอกโดยวิธีตรวจสอบ แบบสามเส้า (Triangulation method) ได้แก่ ดำเนินการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูลที่ได้รับจากผู้ให้ข้อมูลที่แตกต่างกัน ในเวลาและสถานที่แตกต่างกัน และดำเนินการตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัยจากข้อมูลการสนทนากลุ่มที่มีผู้ดำเนินการ สนทนาแตกต่างกัน รวมทั้งดำเนินการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีการสังเกตร่วมกับการสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องศึกษาศักยภาพและปัญหาการท่องเที่ยวของจังหวัดกาญจนบุรีในฐานะเมืองชายแดน ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ศักยภาพการท่องเที่ยวของจังหวัดกาญจนบุรีในฐานะเมืองชายแดน พบว่าจังหวัดกาญจนบุรีมีแหล่งท่องเที่ยว ทั้งทางธรรมชาติ ทางประวัติศาสตร์ และทางวัฒนธรรมครบทุกประเภท นอกจากนั้นยังเป็นเมืองหลักทางการท่องเที่ยว ของประเทศไทย มีเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรเป็นแหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ มีกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งทางธรรมชาติ วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ มีกิจกรรมการท่องเที่ยว เชิงเกษตรของชุมชนบริเวณแนวชายแดน เป็นเมืองชายแดนที่มีประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับการเดินทางข้ามแดน มีความหลากหลายของชนเผ่าบริเวณชายแดน มีการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เข้มแข็ง เป็นจังหวัดชายแดนที่อยู่ใกล้ กรุงเทพมหานครที่สุด มีจุดผ่านด่านชายแดนถาวรที่บ้านขุนน้ำร้อน และมีจุดผ่อนปรนทางการค้าและการท่องเที่ยว คือ ด่านพระเจดีย์สามองค์ มีช่องทางผ่านเข้า-ออก ตามแนวชายแดนซึ่งเป็นแผ่นดินติดต่อเมียนมาร์ รวม 43 ช่องทาง โดยมีฐานที่ตั้งของตำรวจตระเวนชายแดน (ตชด.) ดูแลความปลอดภัยบริเวณชายแดนทั้ง 43 ช่องทาง มีเส้นทางรถไฟ จากกรุงเทพฯซึ่งผ่านบริเวณแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ มีเส้นทางถนนจากกรุงเทพฯและจังหวัดใกล้เคียงหลายเส้นทาง เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวชายแดนได้อย่างสะดวก

จังหวัดกาญจนบุรีมีโครงการบูรณะและพัฒนาทางรถไฟสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งเส้นทางเลียบบเลาะชายแดนไทยเมียนมาร์ เป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งของการท่องเที่ยวชายแดน นอกจากนั้นยังมีร้านอาหารทะเลบริเวณบ้านพุร้อนที่นำเข้ามาจากเมียนมาร์ ที่กำลังเติบโตและรองรับนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น เมื่อพิจารณาถึงที่พักในจังหวัดกาญจนบุรีพบว่าที่พักมีมาตรฐานการบริการ มีรูปแบบที่พักที่หลากหลาย มีการกระจายตัวของที่พักและมีความคุ้มค่าสมราคา มีโรงพยาบาลกระจายอยู่ทุกอำเภอและมีโรงพยาบาลตำบลอยู่ทุกตำบล มีหน่วยมูลนิธิกุ๊ยกั๊กที่มีเครื่องมือที่ทันสมัย นับเป็นองค์ประกอบสนับสนุนให้จังหวัดกาญจนบุรีมีโอกาสพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวในฐานะเมืองชายแดนได้มากขึ้น

ปัญหาการท่องเที่ยวของจังหวัดกาญจนบุรีในฐานะเมืองชายแดน พบว่าการเตรียมการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดน ยังไม่ได้ถูกบรรจุในแผนพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน การดำเนินการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวขาดการบูรณาการของภาครัฐ บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อมยังขาดความเข้าใจในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว เกิดเหลื่อมล้ำของชุมชนที่เกิดจากการท่องเที่ยว และด้วยความเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเยี่ยมชมจำนวนมาก ส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเกิดการเสื่อมโทรม อันมีสาเหตุมาจากขาดการบริหารจัดการที่ดีตามขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ ระยะทางของแหล่งท่องเที่ยวตามแนวชายแดนกระจายตัวห่างไกลกัน คุณภาพและโครงข่ายด้านขนส่งเชื่อมโยงระหว่างกาญจนบุรีกับกรุงเทพฯ และจังหวัดอื่นยังไม่ดีพอสำหรับการสนับสนุนการท่องเที่ยวชายแดน การค้าการลงทุนและโลจิสติกส์ระหว่างประเทศ อีกทั้งยังขาดป้ายบอกทางและอธิบายข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ปัจจัยภายนอกที่อยู่นอกเหนือการควบคุมมี 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ ประเด็นทางการเมืองของประเทศเพื่อนบ้านคือ เสถียรภาพทางการเมืองภายในของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ เนื่องจากบริเวณพื้นที่ชายแดนบางส่วนที่มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดกาญจนบุรีอยู่ในความดูแลของชนกลุ่มน้อย ซึ่งมีบทบาทอย่างมากต่อการค้าและการท่องเที่ยวชายแดน รวมทั้งการผ่านเข้า-ออกตามเส้นทางที่เป็นเขตอิทธิพลของกองกำลังชนกลุ่มน้อย และประเด็นภัยพิบัติทางธรรมชาติ อันเนื่องมาจากจังหวัดกาญจนบุรีเป็น 1 ใน 4 จังหวัด ที่อยู่ในบริเวณพื้นที่เสี่ยงภัยจากแผ่นดินไหว เพราะเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่บนรอยเลื่อนศรีสวัสดิ์และรอยเลื่อนเจดีย์สามองค์

บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 1) ภาครัฐ มีบทบาทในการสนับสนุน ให้ความช่วยเหลือตามนโยบาย จัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนในการส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยว สนับสนุนเงินทุนและงบประมาณในส่วนของภาครัฐ ได้แก่ การจัดตั้งค่าของงบประมาณผ่านหน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแลหรือเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว จัดตั้งค่าของงบประมาณผ่านทบวงกรมตามยุทธศาสตร์จังหวัดและกลุ่มจังหวัด เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้ชุมชนสามารถพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยว 2) ภาคเอกชน มีบทบาทในการขับเคลื่อนให้เกิดความเติบโตและยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจแก่ชุมชน บริษัท ประชารัฐรักสามัคคีจังหวัดกาญจนบุรี (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด ร่วมกับหอการค้าจังหวัดกาญจนบุรี ได้เข้ามามีบทบาทในการผลักดันสร้างความรู้ด้านการบริหารจัดการ ทำหน้าที่ในการเป็นผู้ประสานงานเชื่อมโยงตลาด ดำเนินการให้ความรู้เกี่ยวกับการทำแผนธุรกิจ วิธีการบริหารจัดการ วิธีการในการยกระดับความสามารถทางการผลิตและเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขัน และการจัดการระบบการเงินและการบัญชีที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงเป็นที่ปรึกษาเพื่อจัดหาแหล่งทุนผ่านธนาคารพาณิชย์ 3) ภาควิชาการ ในจังหวัดกาญจนบุรีทำหน้าที่ตามบทบาทในการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ประชาชน ทำงานเชิงพื้นที่โดยเชื่อมโยงมหาวิทยาลัยกับชุมชนท้องถิ่น หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน พัฒนางานวิจัยที่ตอบสนองต่อความต้องการของท้องถิ่น นำความรู้ที่ได้จากการวิจัยถ่ายทอดให้กับชุมชนท้องถิ่น นำไปสู่การใช้ประโยชน์ของภาคการผลิต บนพื้นฐานของความต้องการของชุมชนและหน่วยงาน รวมทั้งสามารถสร้างนวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับท้องถิ่น

และต่อยอดสู่การท่องเที่ยว และ 4) ภาคประชาสังคม รูปแบบการทำงานที่เข้าถึงพื้นที่ รวมทั้งมีความเข้าใจในบริบทของชุมชน จึงมีบทบาทในการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน ฝึกฝนชุมชนให้เกิดทักษะและเกิดการพัฒนาทางความคิด รวมทั้งมีบทบาทในการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างชุมชนและหน่วยงานภาคประชาชน มีบทบาทเป็นผู้ปฏิบัติการ เนื่องจากชุมชนที่ดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยวในจังหวัดกาญจนบุรีส่วนใหญ่เป็นชุมชนที่ประสบความสำเร็จจากการสร้างชุมชนเข้มแข็งตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง การจัดการป่าชุมชน การผลิตสินค้า OTOP และการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์หรือแปรรูปสินค้าทางการเกษตร จึงต้องมีการเรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับภาพรวมของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ตัดสินใจตามความต้องการ และดำเนินการในฐานะเจ้าของผลิตภัณฑ์และผู้ให้บริการทางการท่องเที่ยว

อภิปรายผล

จากการศึกษาศักยภาพและปัญหาการท่องเที่ยวของจังหวัดกาญจนบุรีในฐานะเมืองชายแดน สามารถสืบค้นข้อมูลเชิงลึก ครอบคลุมและอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างเป็นองค์รวม (Holistic approach) (Guba & Lincoln, 1982, pp. 233-252; Patton, 1990, pp. 169-186) และเปิดโอกาสให้ผู้รับการสัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นหรือให้ข้อมูลเพิ่มเติมที่ (Bryman & Burgess, 1994, pp. 216-226; Hakim, 1987, pp.35-36) สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อใช้เก็บข้อมูลเชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก ผลจากการศึกษาศักยภาพและปัญหาการท่องเที่ยวของจังหวัดกาญจนบุรีในฐานะเมืองชายแดน พบว่าจังหวัดกาญจนบุรีมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวอยู่ในระดับที่สูง ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าเขา มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเป็นจำนวนมาก มีสถานที่ในประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ มีวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายโดยเฉพาะบริเวณแนวชายแดน นอกจากนี้จังหวัดกาญจนบุรีมีชื่อเสียงระดับโลกในฐานะเมืองที่เคยเป็นสมรภูมิในสงครามโลกครั้งที่ 2 ทั้งยังเป็นเมืองชายแดนทางทิศตะวันตกของประเทศไทย ซึ่งยังมีระยะทางไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร มีธุรกิจบริการที่พักหลากหลายระดับ อธิบายได้ว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับธุรกิจบริการอื่น (Chatkul, 2014, p. 77; Pimolsompong, 2011, p. 18) นอกจากนี้ โครงการสร้างทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง Motorway เส้นทางบางใหญ่-กาญจนบุรี ใกล้แล้วเสร็จ ทำให้อำนาจการเดินทางมายังจังหวัดกาญจนบุรีจะสะดวกรวดเร็วขึ้น สอดคล้องกับ Cooper et al. (2009, pp. 33-45) ซึ่งเห็นว่าระบบการขนส่งเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว หรือนักเดินทางเข้าถึงยังสถานที่ซึ่งเป็นจุดหมายปลายทางได้รวดเร็ว ปลอดภัย และสะดวกสบาย ดังที่ Charumanee (2001, pp. 5-8) กล่าวถึงผลผลิตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวคือการให้บริการที่สร้างความสะดวกสบายให้กับนักท่องเที่ยว

การเปิดด่านชายแดนถาวรบ้านพุน้ำร้อน และการประกาศเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนบริเวณ ตำบลบ้านเก่า และ ตำบลแก่งเสี้ยน อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี รวมถึงทิศทางที่ดีของความร่วมมือกันการเมืองระหว่างรัฐบาลไทย และรัฐบาลสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ นับเป็นองค์ประกอบสนับสนุนให้จังหวัดกาญจนบุรีมีโอกาสพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวในฐานะเมืองชายแดนได้มากขึ้นแม้ว่าจะมีปัญหาการท่องเที่ยวอยู่บ้าง สอดคล้องกับ Dickman (1996, pp. 208-209) กำหนดองค์ประกอบของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว (Tourist destination and tourism product) ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) ความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) สิ่งอำนวยความสะดวกที่รองรับการท่องเที่ยว (Amenity) ที่พักแรม (Accommodation) และกิจกรรมทางการท่องเที่ยว (Activity) ซึ่งมีความแตกต่างจาก Cooper et al. (2009, pp. 33-45) กำหนดไว้ว่า องค์ประกอบของการท่องเที่ยวมี 4 ด้าน ประกอบด้วย สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) การเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Access) สิ่งอำนวยความสะดวกที่รองรับการท่องเที่ยว (Amenities) และการบริการเสริมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว (Ancillary service) ในขณะที่ Buhalis (2000,

pp. 97-116) และ Jittangwattana (2006, pp. 30-31) ได้เสนอประเด็นที่แตกต่างโดยเพิ่มเติมว่าองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวที่สำคัญมี 6 สิ่งด้วยกัน คือ สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attractions) การเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) สิ่งอำนวยความสะดวกที่รองรับการท่องเที่ยว (Amenities) รายการเดินทางท่องเที่ยว (Available packages) กิจกรรมทางการท่องเที่ยว (Activities) และบริการเสริมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว (Ancillary service) ในขณะที่ Pelasol et al. (2012, p. 71) มีความเห็นว่าจะองค์ประกอบของการท่องเที่ยวมี 6 ประการ ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attractions) การเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) สิ่งอำนวยความสะดวกที่รองรับการท่องเที่ยว (Amenities) ที่พักแรม (Accommodation) กิจกรรมทางการท่องเที่ยว (Activities) และบริการเสริมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว (Ancillary service) ทั้งยังมีมุมมองที่แตกต่างของ Fainstein and Judd. (1999, pp. 1-17) กล่าวว่า องค์ประกอบของเมืองท่องเที่ยว ประกอบด้วย นักท่องเที่ยว (Tourist) ซึ่งความต้องการของนักท่องเที่ยวต้องการมีประสบการณ์หรือเห็นในสิ่งที่แตกต่างจากวิถีชีวิตประจำวัน อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (Tourism industry) คือ บริษัทหรือตัวแทนที่เป็นเครือข่ายหรือบริษัทร่วมทุนในธุรกิจการท่องเที่ยว ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ที่สนับสนุนการผลิตและบริการทางการท่องเที่ยว และความเป็นเมืองท่องเที่ยว (Cities) แยกออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) การปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์ของเชิงลบบเมือง เช่น ปัญหาอาชญากรรม สิ่งก่อสร้างที่ไม่น่าดู หรือความหนาแน่นของประชากร เป็นต้น โดยควรเป็นภาพลักษณ์เพื่อดึงดูดและให้นักท่องเที่ยวมีความรู้สึกปลอดภัย 2) สิ่งอำนวยความสะดวกที่ให้บริการนักท่องเที่ยวควรมีมาตรฐาน และ 3) แหล่งท่องเที่ยวควรมีเอกลักษณ์แม้ว่ารูปแบบของการท่องเที่ยวจะเหมือนกันก็ตาม นอกจากนี้ Phayakvichien (2000, pp. 5-10) มีความเห็นเพิ่มเติมว่าความปลอดภัยเป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งทางการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวทั้งชุมชน ภาครัฐ และภาคเอกชน ถือเป็นฐานของความสำเร็จในการพัฒนาการท่องเที่ยว (Reid et al., 2000, pp. 20-27) อีกทั้งยังให้มีส่วนร่วมและร่วมมือกันของภาคีที่เกี่ยวข้องจะช่วยลดความขัดแย้งจากการพัฒนา การท่องเที่ยว (Bramwell & Sharman, 1999, pp. 392-415) นักวิชาการได้ให้ความหมายของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทฤษฎีกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Parmar et al., 2010, pp. 403-445) ได้แบ่งกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียออกเป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียปฐมภูมิ หรือกลุ่ม ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่อยู่ใกล้ชิดองค์กรมากที่สุด ซึ่งหากเกิดผลกระทบกลุ่มนี้จะได้รับผลกระทบก่อน ได้แก่ ลูกค้า ผู้จัดการวัตถุดิบ พนักงาน เจ้าของเงินทุน และชุมชน สำหรับอีกกลุ่มคือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุติยภูมิ หรือกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ได้รับผลกระทบในลำดับถัดมา ได้แก่ รัฐบาล คู่แข่ง ผู้บริโภคที่สนับสนุนองค์กร กลุ่มผลประโยชน์พิเศษและสื่อ ขณะที่ Swarbrooke (1999, pp. 85-87) ได้มีความเห็นว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหมายถึง ทุกคนที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาทั้งในด้านบวกหรือด้านลบ ในกรณีของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว หมายรวมถึง นักท่องเที่ยวกับชุมชนเจ้าบ้านที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับคำนิยามที่ (Bramwell & Sharman, 1999, pp. 392-415) ได้ให้ไว้เช่นกัน

นอกจากนี้กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยว นั้น สามารถเกิดขึ้นได้จากการสนับสนุนภายนอกของภาครัฐและตัวแทนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่จะสามารถช่วยในการตัดสินใจและเอื้อประโยชน์ให้กับประชากรของชุมชนได้ ปัญหาของการขาดความรู้ความเข้าใจนี้ส่งผลต่อการที่ส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยว (Johnson & Wilson, 2000, pp. 1891-1906) สอดคล้องกับมุมมองของ Keogh (1990, pp. 449-465) เกี่ยวกับการวางแผนการท่องเที่ยวของชุมชนนั้นแสดงให้เห็นว่าการเข้าถึงข้อมูลเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมของประชากรในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยว เจ้าของธุรกิจการท่องเที่ยว นักลงทุน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่างก็มีส่วนร่วมในการพัฒนาทั้งสิ้น ดังนั้นทุกฝ่ายจึงควรตระหนักกับการให้ข้อมูลแก่ชุมชนเพราะไม่เพียงแต่จะช่วยกำหนดแนวทางในการพัฒนาเพียงเท่านั้น

แต่ยังสามารถสนองต่อความต้องการของชุมชนที่มีได้เช่นกัน สมรรถนะของชุมชนจึงมีความสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นครือข่ายและความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในชุมชนเองและระดับของความน่าเชื่อถือที่มีอยู่ในชุมชน จึงจำเป็นในการเตรียมความพร้อมก่อนการลงมือทำกิจกรรมอื่น (Woodhouse, 2006, pp. 83-94)

ขณะที่ Pearce et al. (1996, pp. 181-182) มีมุมมองแตกต่างว่าประชากรในเขตชุมชนท้องถิ่นนั้นมีประสบการณ์ในการเป็นนักท่องเที่ยวอยู่น้อยมาก และขาดความเข้าใจเกี่ยวกับความต้องการของนักท่องเที่ยว จึงส่งผลกระทบต่อและการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยว อีกทั้ง Moscardo (2008, pp. 1-15) ได้เห็นแย้งประเด็นการขาดความเข้าใจเกี่ยวกับตลาดการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ ๆ กำลังพัฒนาอยู่จำนวนมากได้ถูกใช้เพื่อการแยกประชากรและนักลงทุนของชุมชนจากการมีส่วนร่วมในการวางแผนด้านการตลาด รวมทั้ง Okech (2010, pp. 68-80) ได้ใช้ตัวอย่างจากแอฟริกาเพื่อแสดงให้เห็นว่าประชาชนในท้องถิ่นมักจะขาดความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิของตนเองและการท่องเที่ยว และสิ่งนี้จะส่งผลให้เกิดข้อจำกัดกับความสามารถของการมีส่วนร่วมในการวางแผนด้านการท่องเที่ยว และด้วยลักษณะทางกายภาพของพรมแดนกาญจนบุรีมีจุดผ่านด่านชายแดนถาวรที่บ้านพุน้ำร้อน และมีจุดผ่อนปรนทาง ด่านพระเจดีย์สามองค์ มีช่องทางผ่านเข้า-ออก ตามแนวชายแดนซึ่งเป็นแผ่นดินติดต่อกับประเทศเมียนมาร์ รวม 43 ช่องทาง ซึ่งมีความสอดคล้องกับ Timothy & Tosun (2003, pp. 411-421) กล่าวว่า อุปสรรคของเขตแดนระหว่างประเทศเกี่ยวกับการไหลของนักท่องเที่ยวที่จะแสดงในสองส่วน กล่าวคือ ส่วนแรก เป็นลักษณะทางกายภาพของพรมแดน เมื่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเพื่อนบ้านไม่เป็นมิตร ประเทศใดประเทศหนึ่งจะป้องกันไม่ให้คนที่ไม่พึงประสงค์เดินทาง ส่วนที่สอง เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับทางด้านจิตใจ ซึ่งลักษณะทางกายภาพของพรมแดน ก็ไม่สามารถเป็นอุปสรรคทางจิตวิทยาของผู้คนที่อยู่บริเวณพรมแดนระหว่างรัฐ บทบาทหน้าที่ของการปกครองในเขตพรมแดนนั้นก็จะส่งผลต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวในแถบภูมิภาคจนถึงเขตพรมแดนต่างประเทศ Matznetter (1979, pp. 61-73) ได้แบ่งกลุ่มของเขตพรมแดนต่างประเทศไว้ 3 ส่วนด้วยกัน คือ 1) ในกรณีที่มีการใช้เส้นทางของนักท่องเที่ยวที่สร้างความพึงพอใจกับนักท่องเที่ยว 2) ในกรณีของพื้นที่ที่นักท่องเที่ยวใช้เดินทางตามเขตพรมแดน แต่ด้านเดียว 3) เงื่อนไขในเขตพื้นที่ของนักท่องเที่ยวทั้งสองด้าน โดยในกรณีแรกนั้นที่เขตพรมแดนมีเส้นทางผ่านและมีการเดินทางของนักท่องเที่ยวไหลผ่านไปยังจุดหมายปลายทาง สถานการณ์ที่สองยังคงเหมือนเดิมทุกครั้งที่มีการพัฒนาเพียงด้านเดียวของส่วนพรมแดน อย่างไรก็ตามนักท่องเที่ยวก็สามารถที่จะเดินทางข้ามไปยังอีกฝั่งได้โดยง่าย ซึ่งนักท่องเที่ยวที่อยู่อาศัยยังเขตพรมแดนที่มีการพัฒนาแล้วนั้นมักอยากท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ที่ยังไม่มีการพัฒนา จึงเป็นการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวตั้งในกรณีที่สามเช่นเดียวกัน

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่องศักยภาพและปัญหาการท่องเที่ยวของจังหวัดกาญจนบุรีในฐานะเมืองชายแดน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะต่อภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา และภาคประชาสังคม ดังนี้

ภาครัฐ

1. การประกาศเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนของจังหวัดกาญจนบุรี จะส่งผลให้เกิดการขยายตัวของภาคการท่องเที่ยวและการขนส่ง เกิดการหมุนเวียนเงินตราของภาคเศรษฐกิจ เกิดการสร้างอาชีพและเพิ่มรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่ ดังนั้นทางภาครัฐซึ่งมีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการบริหารจัดการพื้นที่ควรพิจารณาเตรียมการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดน โดยอาจให้เป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน หรือบูรณาการกับแผนยุทธศาสตร์จังหวัดเพื่อเตรียมความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยวชายแดนได้อย่างเป็นรูปธรรม

2. การกำหนดทิศทางและการดำเนินงานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนของจังหวัดกาญจนบุรี มีความจำเป็นต้องเกิดการบูรณาการจากหลายภาคส่วน ทั้งที่เกี่ยวข้องทางตรงและเกี่ยวข้องทางอ้อม การทำงานที่สอดคล้องกันจึงควรเริ่มตั้งแต่เชิงนโยบายไปจนถึงการปฏิบัติงานที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว ดังนั้นภาครัฐระดับจังหวัดควรดำเนินการสร้างความตระหนักความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ และเห็นความสำคัญ ในการเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวและบริหารจัดการการท่องเที่ยว ตามแนวทางการบูรณาการที่จังหวัดกำหนด และลดความเหลื่อมล้ำที่เกิดจากการท่องเที่ยวของชุมชน

3. แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเกิดความเสื่อมโทรมอันมีสาเหตุมาจากมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามา เยี่ยมชมจำนวนมาก เกินกว่าขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ที่รองรับได้ จำเป็นอย่างยิ่งที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้องเร่งหาแนวทางการบริหารจัดการที่ดีเพื่อแก้ไขปรับปรุงศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว

ภาคอุตสาหกรรม

ปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเกิดความเสื่อมโทรม เนื่องจากมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเยี่ยมชมนับเป็นจำนวนมาก เกินกว่าขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ ผู้ประกอบการสามารถพิจารณาเพื่อพัฒนารายการนำเที่ยว เส้นทางท่องเที่ยว และกิจกรรมทางการท่องเที่ยว บริเวณแหล่งท่องเที่ยวชายแดนทดแทนให้กับนักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวและเกิดการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น ส่งผลให้มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจของจังหวัด

ภาคการศึกษา

การสร้างความรู้และความเข้าใจของบุคลากรเป็นสิ่งที่สำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การท่องเที่ยวชายแดนที่มีความเปราะบางด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ปัญหาของการขาดความรู้ความเข้าใจนี้ ส่งผลต่อการที่ส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยว การสนับสนุนของภาควิชาการซึ่งมีบทบาท ในการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ประชาชน ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้อง ที่จะสามารถช่วยในการตัดสินใจและเอื้อประโยชน์ ให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวของจังหวัดกาญจนบุรี

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษาด้านปัญหาและอุปสรรคของพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรีในฐานะเมืองชายแดนเป็นหลัก ดังนั้นผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการทำการศึกษารั้งต่อไป ดังนี้

1. เนื่องจากจังหวัดกาญจนบุรีเป็นเมืองหลักทางการท่องเที่ยวของประเทศไทย มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก การศึกษาในมุมมองและด้านพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวจึงมีความจำเป็นในการวางเป้าหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดกาญจนบุรีในฐานะเมืองชายแดน

2. จากจำนวนผู้เดินทางเข้า-ออกบริเวณด่านชายแดนมีอัตราการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง จึงควรทำการศึกษา เพื่อการยกระดับความสามารถทางการผลิตและเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันของผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวบริเวณชายแดนจังหวัดกาญจนบุรี

3. เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการบูรณาการจากทุกภาคส่วนในการพัฒนาและบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน การวิจัยครั้งต่อไปจึงควรศึกษาเพื่อหารูปแบบหรือแนวทาง การสร้างความเข้าใจต่อการบูรณาการภารกิจทางการ

4. การศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำที่เกิดจากการท่องเที่ยวเป็นอีกหนึ่งประเด็น ที่ควรพิจารณาดำเนินการในการวิจัยครั้งต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Bramwell, B., & Sharman, A. (1999). Collaboration in local tourism policymaking. *Annals of tourism research*, 26(2), 392-415.
- Bryman, A., & Burgess, R. G. (1994). Reflections on qualitative data analysis. *Analyzing qualitative data*, 216-226.
- Buhalis, D. (2000). Marketing the competitive destination of the future. *Tourism management*, 21(1), 97-116.
- Charumanee, N. (2001). *Tourism and tourism industry management*. (2nd ed.). Bangkok : Odeon Store Publishing. (In Thai)
- Chatkul, N. (2014). *Tourism Industry*. Bangkok : Chulalongkorn University Press. (In Thai)
- Cooper, C., Scott, N., & Baggio, R. (2009). Network position and perceptions of destination stakeholder importance. *Anatolia*, 20(1), 33-45.
- Dickman, S. (1996). *Tourism: An Introductory Text* (2nd ed.). Sydney : Hodder Education.
- Fainstein, S. S., & Judd, D. R. (1999). Global forces, local strategies, and urban tourism. *The tourist city*, 2.
- Guba, E. G., & Lincoln, Y. S. (1982). Epistemological and methodological bases of naturalistic inquiry. *ECTJ*, 30(4), 233-252.
- Hakim, C. (1987). *Research Design: Successful Designs for Social Economics Research*. London : Routledge.
- Immigration Bureau. (2017). *Statistics of arrival - departure visitor of the Thai Kingdom classified by visa*. Retrieved September 2017, from https://www.immigration.go.th/immigration_stats (In Thai)
- International Institute for Trade and Development (Public Organization). (2015). *Guidelines and measures for the development of special economic zones in the border areas of Thailand*. Bangkok, Thailand : Author. (In Thai)
- Jittangwattana, B. (2006). *Sustainable tourism development*. Bangkok: Press and Design. (In Thai)
- Johnson, H., & Wilson, G. (2000). Biting the bullet: civil society, social learning and the transformation of local governance. *World development*, 28(11), 1891-1906.
- Keogh, B. (1990). Public participation in community tourism planning. *Annals of tourism research*, 17(3), 449-465.
- Matznetter, J. (1979). Border and tourism: Fundamental relations. In *Paper presented at the Tourism and Borders: Proceedings of the Meeting of the IGU Working Group-Geography of Tourism and Recreation.-Frankfurt: Institut für Wirtschaftsund Sozialgeographie der Johann Wolfgang Goethe Universität* (61-73).
- Miles, M. B., Huberman, A. M., & Saldana, J. (2014). Qualitative data analysis 3rd Edition: Source book of Bew Methods. *Baverly Hills: SAGE Publications Inc.*
- Ministry of the Interior. (2013). Announcement of the Ministry of Interior: Opening the Permanent Border Crossing BanPhunamron. *The Government Gazette*, 130(7), 9. (In Thai)

- Moscardo, G. (2008). Community capacity building: An emerging challenge for tourism development. *Building community capacity for tourism development*, 1-15.
- Office of Kanchanaburi Governor. (2017). *Four years of Kanchanaburi Development Plan 2018-2021*. Kanchanaburi, Thailand : Author. (In Thai)
- Okech, R. N. (2010). Wildlife-community conflicts in conservation areas in Kenya. *African journal on conflict resolution*, 10(2), 68-80.
- Parmar, B. L., Freeman, R. E., Harrison, J. S., Wicks, A. C., Purnell, L., & De Colle, S. (2010). Stakeholder theory: The state of the art. *The academy of management annals*, 4(1), 403-445.
- Patton, M. Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods*: SAGE Publications, inc.
- Pearce, P. L., Moscardo, G., & Ross, G. F. (1996). *Tourism Community Relationships*. Oxford : Pergamon Press.
- Pelasol, M. R. J., Tayoba, M. A. T., Mondero, E., Jugado, K., & Lahaylahay, C. (2012). Igcabugao: a potential tourist destination in the southern part of Iloilo, Philippines. *EDITORIAL BOARD*, 71.
- Phayakvichien, P. (2000). Sustainable tourism development. *TAT Tourism Journal*, 2(1), 5-10. (In Thai)
- Pimolsompong, C. (2011). *Plan and development of tourism marketing*. Bangkok : Publisher of Kasetsart University, Thailand. (In Thai)
- Reid, D. G., Mair, H., & Taylor, J. (2000). Community participation in rural tourism development. *World Leisure Journal*, 42(2), 20-27.
- Swarbrooke, J. (1999). *Sustainable tourism management*. Cabi.
- Timothy, D. J., & Tosun, C. (2003). Tourists' perceptions of the Canada–USA border as a barrier to tourism at the International Peace Garden. *Tourism management*, 24(4), 411-421.
- Woodhouse, A. (2006). Social capital and economic development in regional Australia: A case study. *Journal of rural studies*, 22(1), 83-94.

ผู้เขียนบทความ

นางสาวรัฐทิทยา หิรัณยหาด

นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
เลขที่ 118 หมู่ที่ 3 ถนนเสรีไทย แขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ
กรุงเทพมหานคร 10240
E-mail: rattitaya@gmail.com

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกกานต์ แก้วนุช

อาจารย์ที่ปรึกษาหลักวิทยานิพนธ์
อาจารย์ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ กรุงเทพมหานคร